

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΟΤΗΤΑ

Δημήτρης Κ. Μπάκας

Στο πλαίσιο της σύγχρονης Δημοκρατίας ο **πολίτης** συνιστά το θεμελιώδες **υποκείμενο** και καθορίζει με τη στάση του, το όραμά του και την κοινωνική ένταξή του μια **ιδεατή Πολιτεία**. Ενεργεί, ατομικά και συλλογικά σε δύο θεσμικές διαστάσεις της Δημοκρατίας: Στη λειτουργία του **δημοκρατικού πολιτεύματος** σε επίπεδο κρατικών θεσμών και στο **καθημερινό δικαίωμα** κάθε πολίτη να προσδιορίζει τις πολιτικές αποφάσεις συνεχώς μέσω της **ελεύθερης έκφρασής του**. **Όχι μόνο στην εκλογική διαδικασία**. Στην αρχέγονη μορφή της **άμεσης δημοκρατίας** (πόλη- κράτος) συντρέχει η ταύτιση, άρχοντα και αρχομένου. Ήτοι, ο **πολίτης ήταν ο μόνος παράγοντας εξουσίας**.

Η άμεση δημοκρατία κατέστη ανεφάρμοστη για λόγους προφανείς. Στο αμιγές αντιπροσωπευτικό σύστημα η πολιτική λειτουργία του πολίτη, συνήθως, αρχίζει και τελειώνει με την **άσκηση του εκλογικού δικαιώματος**. Το πεδίο συνάντησης της εξουσίας και κοινωνίας είναι η **εκλογική διαδικασία**. Αυτή η αυτονόμηση εξουσίας έναντι των αντιπροσωπευόμενων πολιτών, οδήγησε σε **εκφυλιστικά φαινόμενα**, όπως την **επαγγελματικοποίηση της πολιτικής** και την **αποστασιοποίηση(ακηδία)** των πολιτών από το πολιτικό γίνεσθαι. Η συμμετοχή του πολίτη στη λειτουργία υγιούς δημοκρατίας **συνιστά αρετή** και απαιτεί **ταπεινοφροσύνη, ανοχή, ενσυναίσθηση, αίσθηση ευθύνης και μέτρου...** **Οι υπερβολές την καταστρέφουν τη Δημοκρατία. Η συμμετοχή αυτή του πολίτη συνιστά την καλύτερη συνθήκη** δυναμικής αρμονικής σύνθεσης και ισορροπίας, όπως και της **ανάδυσής** αρμονικών σχέσεων μεταξύ των πολιτών. Τούτο όμως απαιτεί **αναπτυγμένη κοινή πολιτική συνείδηση υγιούς συμμετοχικότητας**. Η στεγανή διάκριση εξουσίας και της κοινωνίας ανήκει πια στο παρελθόν. Η άμεση συμμετοχικότητα του πολίτη, συνιστά κατάκτησή του, που τον προάγει σε συμπρωταγωνιστή του **πολιτικού γίνεσθαι**.

Σε κάθε στάδιο της διαδικασίας ανάπτυξης των **δημοκρατικών αξιών** της ισότητας και της ελευθερίας, ακόμη και στην οικογένεια και στο σχολείο προκύπτουν πράγματι κατακτήσεις, αλλά ταυτόχρονα προκύπτουν νέοι προβληματισμοί στην εφαρμογή τους. Συγκρούσεις αξιών: **ισότητα** εναντίον **ιεραρχίας**, **ελευθερία** εναντίον **παράδοσης**. Αναδύεται η ανάγκη **συνάρμωσης του συνόλου των αξιών**. Θα πρέπει να βρεθεί η χρυσή αναλογία, ώστε το άτομο να απολαμβάνει την ελευθερία του και συνάμα τη μέγιστη δυνατή αξιοπρέπειά του, την αυτάρκεια και την ανεξαρτησία του. Ταυτόχρονα, όμως, να εξασφαλίζεται η αλληλεγγύη, ώστε να μην εκφυλιστεί η κοινωνία σε ένα απλό **συνονθύλευμα**, που απειλείται με αποσύνθεση, καθόσον τα ατομικά συμφέροντα αποκλίνουν μεταξύ τους.

Στη συμμετοχική δημοκρατία αναφύεται η αδήριτη ανάγκη τη **πολιτικής παιδείας**, που είναι μέρος της **ολιστικής παιδείας**. Όταν μιλάμε για πολιτική παιδεία εννοούμε τον πολιτικό λόγο και τέχνη, ήτοι την **πολιτειότητα (polity)**. Δημοκρατία σημαίνει **πολιτική νομιμοποίηση** των πολιτειακών αποφάσεων ως ολιστική λειτουργία της κοινωνίας. Ήτοι, **μετουσιώνει** τους θεσμούς από αφηρημένη συνταγματική ρύθμιση σε **πραγματικότητα**. Και εδώ τίθεται το ερώτημα: υπάρχει δυνατότητα τυποποίησης ή και εξιδανίκευσης της πολιτικής ως συστήματος αξιών; Τυποποίηση, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι συνθήκες της εκάστοτε πραγματικότητας **είναι αδύνατη**, γιατί είναι ανύπαρκτη η σαφής έννοια της πολιτικής. Για εξιδανίκευση της Πολιτικής δεν μπορούμε να μιλήσουμε, γιατί η σύγχρονη δημοκρατία παρουσιάζει σοβαρές παθογένειες, όπως το φαινόμενο της εμπορίας των ειδήσεων και ο **πολιτικός λόγος** δεν είναι αυτός που πραγματικά είναι, αλλά εκείνος που θέλουν να παρουσιάσουν τα ΜΜΕ. Επίσης, η **δια γυμνού οφθαλμού παρατήρηση** δεν είναι **εφικτή, αλλά φτάνει στον πολίτη-θεατή, όπως την παραποιούν οι «μηχανισμοί» ειδήσεων**. Έτσι φθάνουμε στο φαινόμενο της **«ψευδούς αλήθειας»**, οπότε προκαλείται ένας απόκρυφος χαρακτήρας της δημόσιας και ιδιωτικής πολιτικής. Οι **φορείς των πολιτικών λειτουργημάτων** έχουν διάφορο βαθμό δημοκρατικής ωριμότητας με δυσδιάκριτα τα όρια της **πολιτικής δεοντολογίας** και του **ιδιωτικού κινήτρου**. Ο «πολιτικός συκοφάντης» νομίζει πως βρίσκει τον τρόπο να επιδίδεται στην απόλαυσή του, διεκδικώντας, μάλιστα, και την κοινωνική του επιδοκιμασία.

Η Δημοκρατία είναι το κατεξοχήν πολίτευμα, που προϋποθέτει ανθρώπους ικανούς να υπερνικούν την τάση να κάνουν την **πολιτική όργανο ιδιωτικής συμπεριφοράς**. Το ιδιωτικό πάθος οδηγεί στην κατάχρηση εξουσίας. Η ορθή γνώση και η πληροφόρηση, που συνιστούν τα κύρια όπλα

άμυνας κατά της απόκρυφης και ιδιωτικής πολιτικής, είναι δυσχερέστατα. **Η διάγνωση της αλήθειας με απόλυτη ορθότητα υπερβαίνει τα γνωστικά όρια του ανθρώπου.** Η έγκυρη επιστημονική γνώση κρίνεται βασική προϋπόθεση διαμόρφωσης της ελεύθερης πολιτικής βούλησης. Οι επιστήμονες, όμως, ως άτομα είναι ενταγμένοι μέσα στην κοινωνία με πολλαπλές, αντιπαραθέσεις και οι ίδιοι είναι μέρος της ενδοκοινοτικής σύγκρουσης. **Δεν υπάρχει πιο ανέντιμη ακαδημαϊκή στάση από εκείνη που διεκδικεί απόλυτη πολιτική και κοινωνική ουδετερότητα σε κρίσεις για θέματα αξιών της ανθρώπινης συμβίωσης.** Έτσι περιορίζεται η προστατευτική λειτουργία της διαφάνειας.

Πλανάται πάντα το πανάρχαιο ερώτημα, η δημοκρατία πρέπει να κυβερνάται από τους πολλούς, δηλαδή την εκκλησία του Δήμου ή από τους σοφούς ή ισχύει εκείνο που ο Αριστοτέλης πίστευε: «εν μέρει άρχειν και άρχεσθαι»; Στη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη κατάσταση τα θέματα δεν επιλύονται, αλλά κατά κοινή διαπίστωση προσεγγίζονται. Απαιτείται μια πολιτική και επιστημονική ευθύνη, που εδράζονται στην δημοκρατική συνείδηση των πολιτών και των αρχόντων. Από αυτή τη διαλογική σχέση αναδύεται σε μεγάλο βαθμό η απαιτούμενη **αξιοπιστία.** **Η ανάδυση εμπιστοσύνης απαιτεί τόσο τους επιστήμονες, όσο και τους άρχοντες, όπως και το μείζον μέρος των πολιτών να έχουν διαμορφωμένο ένα κοινό συναίσθημα του συνανήκειν.** **Η πίστη ότι ανήκουμε σ' ένα ενιαίο οργανικό σύνολο, που ολοκληρώνεται από εμάς και μάς φροντίζει με τις δυνατότητες που αναδύονται από την αρμονική σύνθεση και λειτουργία του.**

Κοινωνίες με δημοκρατική παιδεία αναγνωρίζουν το **άτομο** ως **υπέρτατη αξία.** Υπάρχει σαφώς μια σχέση ανάμεσα στην **πολιτική εγκαθίδρυση** του δημοκρατικού καθεστώτος (λαϊκή κυριαρχία, αντιπροσωπευτική διακυβέρνηση, κράτος δικαίου) και στην **ανάπτυξη της δημοκρατίας ως παιδείας.** Ωστόσο, μπορεί να υπάρχει **πολύ μεγάλη απόσταση,** ακόμη και ολόκληροι αιώνες, ανάμεσα στην εγκαθίδρυση της δημοκρατίας ως καθεστώ και στη **διάδοση εντός της κοινωνίας των αξιών της δημοκρατικής παιδείας.** Όταν μιλάμε για **δημοκρατικές κοινωνίες** αναφερόμαστε όχι στη δημοκρατία ως καθεστώς, αλλά κυρίως στη δημοκρατία ως **πολιτισμό** και **παιδεία.** Την **πολιτειότητα (polity).** Ένα σύνολο παραστάσεων και **αξιών** που εκφράζει μια αντίληψη για την ύπαρξη της ζωής μας. Υπό αυτήν την έννοια, η δημοκρατική παιδεία δεν πρέπει να συγχέεται με την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας ως πολιτικού καθεστώτος. Η ικανότητα του συμμετέχειν στη δημοκρατική ζωή συνιστά **αρετή.** Είναι θέμα **παιδείας και αγωγής** και ευδοκιμεί, όπου επικρατούν το **άριστον μέτρον, η ταπεινότητα** ως αντίδοτο της **αλαζονείας** και η **αποφυγή της δουλικότητας.**

Η δημοκρατική συμβίωση έχει από τη φύση της ένα βαθμό **εντροπίας** (αταξίας), που οφείλεται στο ότι αποδίδεται ένας βαθμός **ατομικής ελευθερίας.** Η ενότητα του κοινωνικού σώματος διακυβεύεται διαρκώς, καθόσον στηρίζεται στη **συνειδητή πειθαρχία** και **αυτοπειθαρχία.** Η δημοκρατία δεν εξαντλείται στις εκλογές και στα κόμματα, αλλά στην **αέναη δημοκρατική παιδεία.** **Οι ασκούντες την εξουσία είναι εντολοδόχοι και όχι ανεξέλεγκτοι.** Η βασική αρχή της ισότητας της ψήφου δεν συνιστά και **απόλυτη ισότητα.** Δεν είναι ένα είδος ισοπεδωτικής ομοιομορφίας και πρέπει να θεωρηθεί ως **ισονομία, ισοδυναμία** και όχι **κατάργηση της αριστείας.** Οι υπερβολικές υποσχέσεις και οι διακηρύξεις γίνονται **αρεστές,** αλλά δύσκολα υλοποιούνται και απογοητεύουν!

Η Δημοκρατία συνιστά την πιο **λεπτή επινόηση του ανθρώπινου πνεύματος** για την κοινωνική ζωή, καθόσον δημιουργεί **συνθήκες αποκέντρωσης και διάχυσης της εξουσίας.** Είναι το πιο αποτελεσματικό όπλο που έχει επινοήσει ο άνθρωπος για να αντιμετωπίσει την **αφροσύνη** και την **αλαζονεία** που παράγει κάθε υπερβολή. Είναι το πιο ωραίο αλλά και πιο ευαίσθητο **λουλούδι του ανθρώπινου πνεύματος!** Μια **εξελικτική διαδικασία** πάντα «εν κινήσει», που δεν είναι ολοκληρωμένη ποτέ. Συνιστά **τη ζωική δύναμη** (αρνητική εντροπία) κάθε **κοινωνικού συνόλου.** Πρέπει καθημερινά να αποδεικνύει ότι είναι «ζωντανή» και πάντα ενεργή. Μια αέναη διεργασία που μοιάζει με **ροή ευθύνης σε ρόλο ενέργειας** για την τήρηση της **ζωντανής της Πολιτείας.** Είναι ένα διαρκές **άλγημα** και **πρόταγμα** όλων των μελών της για να αποδώσει **άνθη** και **καρπούς** σε πεδία, όπως **ήθη, ίσες ευκαιρίες** και οι ανώτερες μορφές **αλληλεπίδρασης των ανθρώπων,** σε πεποιθήσεις και θρησκευτικά πιστεύω, σε κάθε πτυχή του δημόσιου και ιδιωτικού βίου.

Το **δημοκρατικό ιδεώδες** σημαίνει **αυτοκυβέρνηση, ήτοι απαιτεί αυτοοργάνωση, αυτονομία, αυτοδιαχείριση και συν-ευθύνη στα πάντα.** Απαιτεί **ενεργούς πολίτες** **σώφρονες** και **αγαθούς.** **Ήτοι καλλιεργημένους,** ώστε να **δικαιούνται μερίδιο** στη **διακυβέρνηση της χώρας.**

Απαιτεί, κατά κανόνα, **περισσότερα από όσα είναι συχνά διατεθειμένοι να δώσουν οι πολίτες**. Δεν σημαίνει **μακαριότητα, ηρεμία, ακινησία και κορεσμό**. Ποτέ οι δημοκρατικές κατακτήσεις δεν είναι **απόλυτα προστατευμένες**. Απαιτείται συνεχής ανησυχία και ακοίμητη εγρήγορση. Η πιο μεγάλη απειλή είναι η **ακηδία(αδιαφορία)**. Σε ένα **κακό δημοκρατικό γίγνεσθαι ακόμη και οι ενάρετοι πολίτες δεν μπορούν να δρουν προς όφελος του συνόλου**.

Η παγκοσμιοποιημένη ποικιλόμορφη δημοκρατία αντιμετωπίζει συνεχώς και νέους κινδύνους. Η ανθρώπινη προσωπικότητα έχει τεθεί σε δεύτερη μοίρα έναντι του **εμπορικού κέρδους**. Η μαζική κουλτούρα έχει κυριαρχήσει της **πνευματικής καλλιέργειας**. Οι φοβερές **ανισότητες** σε συνδυασμό με την ακραία **ατομοκρατία** ενισχύουν τη **βαρβαρότητα**. Η αγωγή με την κάθετη διδασκαλική έννοια έχει χάσει σημαντικό μέρος από την αίγλη της και την ουσία της, λόγω της οριζόντιας διάδοσης καταγιγισμού πληροφοριών και μιμήσεων μέσω των κάθε είδος ΜΜΕ και διαδικτύου. Εκτιμάται ως απόλυτα επιτακτική μια **κοπερνίκεια στροφή στην όλη παιδεία**, ώστε να καλλιεργηθεί μεταξύ των πολιτών ένα πνεύμα **αδελφосύνης**, όμοιο με εκείνο της μικροκοινωνίας, δηλαδή της **οικογένειας**.

Η **πολιτειακή αγωγή, η πολιτειότητα(polity)** συνιστά το βασικό παράγοντα δημιουργίας **υγιούς κοινωνίας και δημοκρατίας!** Στην κοινωνία μας είναι σχεδόν **ανύπαρκτη** και έχει αφεθεί στην αδιάκριτη δικαιοδοσία της ανεύθυνης διάδοσης πληροφοριών. Ταυτόχρονα, η **υπερβολική εξειδικευμένη γνώση**, προκάλεσε **θύλακες ανευθυνότητας** για τον μέσο πολίτη. Έτσι η **ψευδαίσθηση** ότι όλα είναι γνωστά σε όλους και όλοι είμαστε **ίσοι και ικανοί για όλα!** Επιδιώκεται πρώτιστα η ατομική απόλαυση και ηδονή. **Λησμονείται το βασικότερο ότι στη δημοκρατική συμβίωση όλοι μας έχουμε ένα μέρος ευθύνης για τη λειτουργία της Πολιτείας**, εκτελώντας τα καθήκοντά μας και βοηθώντας τους αρμοδίους στο ρόλο τους. **Δεν αρκεί το ασφαλές όριο της κριτικής για τις παραλείψεις των αρμοδίων. Το πώς πρέπει να υπερिσχύσει του γιατί!**

Μόνον σε **πνεύμα αδελφосύνης** βρίσκουν νόημα και μπορούν να εξισορροπηθούν με δίκαιο τρόπο οι αγεφύρωτες διασπαστικές τάσεις που προκαλούνται κατά την εφαρμογή της ατομικής **ελευθερίας, της ισότητας, της διαφορετικότητας, της ατομικότητας, της ταυτοσημίας**. Με τις απόψεις, τις θέσεις και αποτιμήσεις που διατυπώθηκαν συνάγεται αβίαστα ότι είναι αναγκαία μια **διαρκής μέριμνα, φροντίδα και προσπάθεια** εκ μέρους όλων μας για μια πληρέστερη και δια βίου **ολιστική παιδεία, στην οποία ανήκει και η δημοκρατική παιδεία, πολιτειότητα (polity) με απώτερο στόχο την υγιή Δημοκρατία**. Αυτό συνιστά το σπουδαιότερο μέρος της Παιδείας μας, γιατί **βάζει τα θεμέλια της ηθικής στάσης με το διπλανό μου και του συνόλου που ανήκουμε**. Σχετίζεται άμεσα με την αρμονική ένταξή μας στο όλο. Στο πλαίσιο της Δημοκρατίας ο πολίτης, ως θεμελιώδης υποκείμενο της Δημοκρατίας, καθορίζει με τη στάση του και το όραμα που έχει μια **ιδεατή Πολιτεία**.

Και στην περίπτωση της Δημοκρατίας, και κυρίως σε αυτή, ισχύει το **μέτρον άριστον**. Συνιστά η Δημοκρατία, ίσως, μετά το Λόγο την καλύτερη συνθήκη ισορροπίας με βάση τη χρυσή αναλογία(τομή) σύνθεση. Θα λέγαμε ότι είναι μια ανάδυση της αρμονίας σχέσεων μεταξύ των πολιτών στη συνύπαρξή τους, διάδρασή τους και παραγωγής συλλογικού έργου. Η δημοκρατία δεν αναδύεται από ένα υπέρμετρα αυτονομημένο επίπεδο αντιπροσωπευτικότητας, όπου κυριαρχεί ο πολιτικός επαγγελματισμός, ο οποίος κρατά τη διαδικασία λήψης των αποφάσεων μακριά από την κοινωνία. Πρέπει το δημοκρατικό σύστημα να συμβάλλει στην ανάπτυξη πολιτών με **πολιτική συνείδηση**. Μια κατάκτηση του πολίτη και της κοινωνίας, που τον προάγει σε **συμπρωταγωνιστή** του πολιτικού του γίγνεσθαι. **Απαιτείται δημοκρατικός εμπλουτισμός της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας με μια εξαιρετικά κρίσιμη, θα λέγαμε αποφασιστικά και θεσμικά κατοχυρωμένη, δυνατότητα ατομικής και συλλογικής συμμετοχής του πολίτη**. Οι ελευθερίες, που προστατεύονται από τα θεμελιώδη δικαιώματα, δεν αποτελούν πια μόνον αυτοσκοπό έχουν σοβαρά εξελιχθεί. Δεν συνιστούν μόνον άμυνα του πολίτη απέναντι στην κρατική εξουσία, είναι πια και εργαλείο στα χέρια του πολίτη για άσκηση πολιτικής επιρροής, για τη συμμετοχή του στις παντός είδους πολιτικές διαδικασίες-εκφάνσεις: στην οικονομική, κοινωνική, πνευματική κλπ. ζωή.

Τα θεμελιώδη δικαιώματα καθίστανται έπαλξη σύμπραξης του πολίτη στη διαμόρφωση των δημοσίων πραγμάτων. Η άσκησή τους είναι νομιμοποιητική της δημοκρατικής λειτουργίας της Πολιτείας. Το συνταγματικό δικαίωμα καθίσταται και συνταγματικό λειτούργημα. Είναι κύριο σημείο της σύγχρονης Δημοκρατίας. **Η Δημοκρατία άρχισε με το υπόηχοο, πέρασε στον πολίτη-εκλογέα και**

εξελέχθηκε στον πολιτικό πολίτη, που διεκδικεί την ενεργό πολιτική του συμμετοχή. Ήτοι, κατέστη homo politicus. Έτσι αναδύεται η νέα μορφή Δημοκρατίας, συνεχώς εμπλουτιζόμενη με νέα διαστάσεις και αξιώσεις από τον πολίτη. Η μορφή της συμμετοχικής δημοκρατίας.

Αναφύεται η αδήριτη ανάγκη πολιτικής παιδείας. Κοινή νοηματική ρίζα της πολιτικής με τη πόλη, πολίτης, πολιτισμός και πολιτεία. Η συνάρτηση αυτή επιβιώνει και σήμερα και νοηματοδοτεί τη σύλληψη της λειτουργίας εκάστου πολιτικού φαινομένου στο πλαίσιο κάθε πολιτειακού και συμπολιτειακού μορφώματος. **Τόσο η Πόλη όσο και η Πολιτεία είναι έννοιες που έχουν ως περιεχόμενο τη συμβίωση ενός συνόλου ανθρώπων μέσα σε κοινωνία και σύμφωνα με το δίκαιο, αλλά προπαντός με το ηθικό φρόνημα.**

Θαρρούμε ότι το μέλλον της Κοινωνίας παίζεται σε αυτό το λεπτότατο σημείο. Να δημιουργήσουμε εγκαίρως ένα σύγχρονο ανθρωπισμό με σεβασμό του ενός στον άλλον. Διαφορετικά οι κοινωνία θα οδηγείται από το κακό στο χειρότερο. Ό,τι πρέπει να γίνει πρέπει να γίνει στο επίπεδο της Παιδείας. Ευτυχώς εισέρχονται στην πολιτική και πολλές γυναίκες(Η Μάνα βρίσκεται πάντα πιο κοντά στον καθένα μας)! Αυτό το πνεύμα πρέπει να ενστερνισθούν όλοι οι φορείς: Οικογένεια, Σχολείο, Στρατός, Εκκλησία, Κοινωνία!!! Να διαπλάθονται πρώτα Άνθρωποι με αξίες και αρετές και ύστερα επιτηδειότητες.

Κίνητρο για την προσπάθεια αυτή ας είναι το πιστεύω μας ότι η Δημοκρατία συνιστά ύπατη εμμενή αξία για την ατομική αλλά προπαντός για κοινωνική ζωή μας.

Αδήριτη ανάγκη και καθήκον μας είναι με το παράδειγμά μας, τις γνώσεις και την πειθώ μας να βοηθήσουμε τις νεότερες γενιές στην εμπέδωση του συνανήκειν και τη σύμπραξη σε συμμετοχική Δημοκρατία όλων των πολιτών.

Κοντολογίς, όλοι μας είμαστε υποχρεωμένοι να καταστούμε ικανοί ενεργοί πολίτες! Είμαστε άραγε; Το επιθυμούμε; Δεν έχουμε, όμως, άλλη λύση!!

Δημήτρης Κ. Μπάκας
17 Σεπτέμβριος 2021